Duits en Nederlands energie- en klimaatbeleid: vergelijkbare uitdagingen

Energiepodium, 30 oktober 2026

Er is veel kritiek op het huidige Nederlandse energie- en klimaatbeleid. Doelen worden niet gehaald, problemen worden laat aangepakt, lange termijn consistentie is uit zicht en financiële knopen worden niet doorgehakt. Een vergelijking met dat van onze Duitse oosterburen laat zien dat de uitdagingen daar niet veel anders zijn. Toch kunnen we er ook van leren. Ik loop het langs voor de belangrijkste sectoren: elektriciteit, industrie, gebouwde omgeving en transport. Maar eerst de context van de klimaatdoelen.

Duitsland haalde in 2025 een reductie van broeikasgasemissies van ruwweg 50% ten opzichte van 1990, Nederland een reductie van 36%. De Duitsers hadden het makkelijker, want de emissiereductie was er vooral in de elektriciteitssector waar veel kolencentrales sloten. In de andere sectoren was de reductie vergelijkbaar met Nederland. Ook het tekort om het doel van 2030 te bereiken was vergelijkbaar. Het Duitse doel voor 2030 bedraagt –68% (als tussenstap naar netto-nul emissies in 2045), het Nederlandse –55% (naar netto-nul in 2050). Onafhankelijke beoordelaars stellen voor beide landen dat het vrijwel onmogelijk is dat 2030 doel te realiseren en ook dat er nog nauwelijks beleid op stapel staat voor 2040. Dat beleid is namelijk vooral Europees – en daarmee vergelijkbaar – maar een stevige nationale aanvulling is onmisbaar.

“Onafhankelijke beoordelaars stellen voor beide landen dat het vrijwel onmogelijk is dat 2030 doel te realiseren”

In Duitsland is dat wettelijk strakker geregeld: als een onafhankelijke Raad van Experts twee jaar achtereen aangeeft dat de doelen niet in zicht zijn is de regering verplicht binnen drie maanden met extra beleid te komen. Dat zou volgend jaar het geval kunnen zijn. Nederland heeft met het Klimaatakkoord een krachtiger maatschappelijke inbedding. Duitsland kent een nationale CO2-heffing voor kleinverbruikers, waarvan de opbrengst naar het energie- en klimaatbeleid gaat. Mede hierdoor wordt relatief meer publiek geld voor energie- en klimaatbeleid uitgetrokken, dat grotendeels naar (vooral grote) bedrijven gaat.

Netten

In de elektriciteitssector draait het de komende jaren vooral om de samenhang tussen toename van de vraag, uitbreiding en slimmer gebruik van netten en toename van hernieuwbaar aanbod. In Duitsland is dat aangepakt middels een ‘realiteitscheck'. Conclusie daaruit was dat de elektriciteitsvraag minder zal toenemen dan eerst verwacht, in Duitsland is deze de laatste 15 jaar zelfs fors gedaald. De beleidsaandacht moet daardoor nu vooral uitgaan naar de wisselwerking tussen gebruik en uitbouw van de netten en opwekking van hernieuwbare elektriciteit. Daartoe liggen twee grote beleidspakketten ter bespreking in het parlement. Het ‘nettenpakket’ geeft de netbeheerders de mogelijkheid in bepaalde regio's een deel van de kosten van vermindering van elektriciteitsproductie die nodig is om het net in balans te houden op de producenten af te wentelen. Ook mogen ze zelf aanvragen voor

nieuw aanbod of vraag prioriteren op grond van bijvoorbeeld de bijdrage aan leveringszekerheid. De bijdrage voor kosten van netuitbreiding kunnen regionaal gedifferentieerd worden. Door dit pakket hoopt men dat er een beter regionaal evenwicht van vraag, netten en aanbod ontstaat.

Het tweede pakket gaat over een grote aanpassing van de wet op hernieuwbare energie. Hierin wordt stapsgewijs in drie jaar de vaste vergoeding voor kleinschalige zon-PV verminderd. Uitbreiding van de hernieuwbare capaciteit loopt via technologie-specifieke veilingen, met de nadruk op wind op land. Ook komen er vanaf volgend jaar veilingen voor gascentrales die elektriciteit moeten leveren als het niet waait of de zon niet schijnt. Enerzijds is de aanpak van de netten dus breder dan in Nederland, maar de aanpak van zon-PV is minder abrupt dan de afschaffing van de saldering.

Industrieland

Het beleid gericht op de industrie weegt in Duitsland zwaarder dan in Nederland. Duitsland ziet zich als industrieland, waar dat in Nederland minder gevoeld wordt. Bij de ondersteuning worden de grenzen opgezocht van wat de Europese Commissie toestaat. Er is tot en met 2028 voor 9500 energie-intensieve bedrijven een industrieprijs van 50 euro/MWh ingevoerd (geldig voor de helft van het verbruik, waarbij het kostenverschil deels in verduurzaming of vraagflexibiliteit geïnvesteerd moet worden). De indirecte kostencompensatie voor de vanwege de emissiehandel hogere elektriciteitsprijs kan hiermee alleen dit jaar gecombineerd worden, geldt voor minder bedrijven, maar is royaler dan in Nederland. Al eerder had de overheid vrijwel alle netkosten van de industrie overgenomen. De elektriciteitsprijzen voor energie-intensieve bedrijven zijn er inclusief alle reducties een kwart lager dan in Nederland.
Er is een betrekkelijk succesvol programma van zgn. *carbon contracts for difference* waarvan dit jaar de tweede ronde startte: bedrijven krijgen daarmee in onderlinge concurrentie verduurzamingssubsidies waarbij zowel CAPEX als 15 jaar OPEX vergoed wordt en men deels terugbetaalt bij gunstige resultaten. Ook zijn er andere subsidies voor verduurzaming, zowel op federaal als deelstaatniveau. Dit alles laat onverlet dat de productie van de Duitse energie-intensieve industrie sinds 2022 sterk is gedaald, maar bijvoorbeeld in de staalindustrie heeft dit ook tot 5 verduurzamingsprojecten geleid (van de 14 hoogovens).

In de gebouwde omgeving zijn de verschillen kleiner. Ook in Duitsland ligt de verantwoordelijkheid hier vooral bij de gemeentes die warmteplannen moeten maken, de burgers van de noodzaak tot verduurzaming moeten overtuigen en warmtenetten moeten realiseren. Nederland is wel resoluter in de geleidelijke uitfasering van cv's. In Duitsland was de vorige regering dat van plan en heeft de huidige dit teruggedraaid, bevreesd voor de hoge up front kosten. In Nederland herstelt de regering het terugdraaien van de vorige juist. Omdat er in Nederland nog zo weinig warmtenetten zijn is de kans dat verduurzaming in zeer grote mate op elektrificatie neer zal komen wel groter – met alle risico's voor de winterpiek van de vraag.

Het grote beleidsprobleem in Duitsland is het transport doordat het beleid de oren laat hangen naar de wensen van de belangrijke auto-industrie. Daardoor loopt Duitsland voorop in lobbyen bij de Europese Commissie om bestaande afspraken over introductie van elektrische auto's te vertragen. Dat is voor de Nederlandse regering natuurlijk makkelijker. We zien dit ook in de broeikasgasreductiecijfers over 1990-2025, die alleen voor de

transportsector in Duitsland lager dan de Nederlandse zijn. Maar in beide landen is, afgezien van het verzorgen van een goed aanbod van laadpalen, het beleid vooral Europees.

Groener gras

Kortom, het gras is bij de buren echt niet in alle opzichten groener. Duitsland loopt voorop in toename van hernieuwbare elektriciteit en het nadenken hoe je samenhang tussen vraag, netten en aanbod realiseert. De laatste kolencentrales zullen er later sluiten dan hier, maar dat komt door de voorzichtigheid die men heeft nog meer lasten op de oostelijke deelstaten te leggen. In de gebouwde omgeving loopt het ene land op een enkel punt wat voor, het andere op een ander. En in de transportsector bungelt Duitsland achteraan omdat de belangen van de autofabrikanten zwaar wegen.

Pieter Boot